

КЕРІВНИЙ СКЛАД ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА У ГЕНДЕРНОМУ ВИМІРІ

Сичова Я. В.

Наук. керівн. : д-р соц. наук, доц. **Сорока Ю. Г.**

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

У ХХІ сторіччі однією з проблем для суспільства стає гендерна нерівність у професійній діяльності. Схвалення в квітні 2017 р. Концепції Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року передбачає у шестимісячний термін розробити та подати до Кабінету Міністрів України проект відповідної Державної програми. В умовах децентралізації державного управління остання має бути розроблена на підставі запропонованих регіональних програм гендерної рівності. Наразі такі програми розробляються по всіх областях України, у т.ч. у Харківській області. Вони мають містити, зокрема, пропозиції розроблення та впровадження гендерних індикаторів у всі програми стратегічних реформ, а також гендерну статистику, гендерні портрети міст обласного значення тощо. Особливого інтересу набуває гендерна статистика освітніх та наукових установ. Вищезазначеним обумовлена актуальність даної теми дослідження.

Теоретичним засадам формування гендерної культури та упровадженню принципів гендерної рівності в освітній простір вищої школи присвячені роботи Т. Голованової, О. Васильченко, С. Гришак, І. Мунтян, Н. Приходько, Т. Говорун, О. Кікінежді, А. Москальової, О. Нежинської. Гендерні проблеми управлінської діяльності керівників вищих навчальних закладів стали предметом аналізу О. Бондарчук, Т. Дороніної, О. Петренко. Дослідженню напрямом розбудови гендерно-чутливого навчального закладу присвятили свої розвідки В. Безсмертна, Т. Ісаєва, О. Малахова, Т. Голованова, Н. Світайло, Г. Фесенко.

У 2015 р. всеукраїнська мережа осередків гендерної освіти ВНЗ ініціювала проведення гендерного аудиту діяльності вищих навчальних закладів [1, с. 5]. З'являються регіональні дослідження, зокрема, з

гендерного аналізу керівників Харківських вищих навчальних закладів [2]. Разом із тим, відсутні системні дослідження, що містили б гендерний аналіз вищих навчальних закладів України, зокрема, керівного складу Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (далі – ХНУ імені В.Н. Каразіна, Університет), що засвідчує наукову актуальність даного дослідження.

Метою роботи є з'ясування керівного складу ХНУ імені В. Н. Каразіна за гендерною ознакою. Мета обумовила наступні *завдання*: зробити гендерний аналіз керівного складу факультетів (декан, заступники декана з наукової та виховної роботи) ХНУ імені В. Н. Каразіна; з'ясувати стан жінок у професійній (науковій)сфері.

Ситуація в освітній сфері далека від рівних умов для жінок і чоловіків робити свій внесок у національний, соціальний, економічний і культурний розвиток. Проте жінки позбавлені можливості брати участь в розподілі владного ресурсу в даній сфері: кількість жінок у керівництві вищими навчальними закладами залишається вельми незначною. Наприклад, серед 33 державних вищих навчальних закладів м. Харкова ректорами є 5 жінок (15%): О. Коваленко (Українська інженерно-педагогічна академія), Т. Веркіна (Харківський державний університет мистецтв ім. І.П. Котляревського), К. Гурова (Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету), Г. Пономарьова (Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради), Л. Белова (Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України). Серед 34-х приватних вузів м. Харкова тільки одна жінка-ректорка (менше 3%) – К. Астахова (Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»). Така статистика свідчить про те, що забезпечення рівного соціального статусу жінок з чоловіками шляхом гарантування можливостей для рівноправного розвитку як соціально-демографічної групи залишається гаслом, ніж фактом [2, с. 217]. Тож в наш час існує певна гендерна сегрегація за професійною ознакою.

Було проведено дослідження на прикладі 19-ти факультетів ХНУ імені В.Н. Каразіна. У результаті отримані такі дані: усього на факультетах

із основного керівного складу працює 21 жінка і 37 чоловік. Із них жінок на посаді декана 6 осіб, чоловіків – 13 осіб; заступників декана з виховної роботи – 10 жінок і 9 чоловіків; заступників декана з наукової роботи – 6 жінок і 14 чоловіків. На факультеті соціології і психології в основному керівний склад є суто жіночим, а на факультетах біологічному, радіо-фізичному, фізико-технічному, фізичному, хімічному та економічному – суто чоловічий.

Існує такий міф, що викладач – це жіноча професія. І дійсно, кількість жінок переважає кількість чоловіків у вищих навчальних закладах. Проте, як виявилось, на керівних посадах (декан, заступники декана з наукової та виховної роботи) в університеті працює майже у два рази більше чоловіків, ніж жінок. Так, співвідношення жінок та чоловіків, що займають керівні посади в ХНУ імені В.Н. Каразіна, виглядає, відповідно, як 36,2% та 62,8%. Тож у даному науковому закладі вищі посади здебільшого займають чоловіки. Щодо деканів факультетів Університету, спостерігається майже така сама тенденція, як і загалом щодо керівного складу. На посадах декана представлено вдвічі більше чоловіків, ніж жінок, відповідно, 68,4% та 32,6%.

Здебільшого, жінки займають керівні посади на факультетах гуманітарного профілю, яких значно менше за технічні. Ще скромніша ситуація у жінок на керівних посадах факультетів технічного профілю.

У ХНУ імені В. Н. Каразіна на посаді заступника декана з питань виховної роботи в статистиці ми бачимо трохи іншу ситуацію: жінок на 5% більше від чоловіків, відповідно, 52,6% та 47,4%. Це зумовлено тим, що жінки, на думку переважної більшості населення, грають в житті ролі «матері», «виховательки» і т.д. Тому дана статистика є яскравим підтвердженням панування традиційних гендерних стереотипів в українському суспільстві. Що ж до чоловічого представництва на даній посаді, то на шістьох факультетах (біологічному, радіо-фізичному, фізико-технічному, фізичному, хімічному та економічному) керівні посади займає суто «чоловіча команда».

Значна різниця спостерігається у представництві чоловіків і жінок на посаді заступника декана з питань наукової роботи. Різниця майже у 2,5 рази на користь чоловіків: 30% та 70%. Це ще один показник, який

доводить, що ставлення до жінок як до адміністраторів у науковій сфері менш поблажливе, ніж до чоловіків. Разом із тим, на двох факультетах (соціологічному та психологічному) керівні посади займають жінки. Безперечно, це у два рази менше за «чоловічі факультети». Проте це засвідчує, що на даних факультетах більше можливостей для досягнення гендерного паритету в керівному складі.

Варто зазначити, що в університеті, все ж таки переважають гендерно-чутливі факультети, яким притаманна паритетна кількість жінок і чоловіків на керівних посадах. Серед них такі факультети: геологічний, географічний, іноземних мов, історичний, комп'ютерних наук, математики та інформатики, медичний, міжнародних відносин і туризму, філологічний, філософський, екологічний, юридичний. Це є оптимістичним прогнозом.

Таким чином, гендерний портрет керівного складу (декан, заступники декана з наукової та виховної роботи) ХНУ імені В.Н. Каразіна доводить відчутну складову жінок на адміністративних посадах (більше 1/3). На 6 факультетах на адміністративних посадах (декан, заступники декана з наукової та виховної роботи) знаходяться лише чоловіки, на двох – лише жінки. Більшість факультетів університету (11 із 19) можна вважати гендерно-чутливими. Безумовно, на даному етапі розвитку українського суспільства наявність більше 30% жінок на керівних посадах факультетів можна вважати якісною ознакою гендерно-чутливого вищого навчального закладу.

Література

1. Гендерний аудит діяльності вищих навчальних закладів : практ.посіб. / Н. Світайло, Ю. Савельєва, О. Давліканова. – К., 2016. – 40 с.
2. Сичова В. В. Вплив гендерної політики на розвиток соціального капіталу в Україні / В. В. Сичова // Гендерна політика міст: історія і сучасність : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 23–25 жовт. 2013 р. : наук. зб. – Х. : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2013. – Вип 4. – С. 216–218.